

**Agronomická
fakulta**

Ing. Jana Kozlovsky Dufková, Ph.D.

Brno, 2. března 2015

Možnosti stanovení ztráty půdy vodní erozí

Mendelova
univerzita
v Brně

Habilitační přednáška

Eroze půdy

přírodní proces, při kterém působením erozních činitelů dochází k rozrušování povrchu půdy, k transportu půdních částic a k jejich sedimentaci

Vodní eroze

Možnosti stanovení vodní eroze

-
- výpočtové metody
  - terénní/laboratorní měření
  - modely erozních procesů

Výpočtové metody

USLE

(Wischmeier et Smith, 1978)

$$G = R \times K \times L \times S \times C \times P$$

G = průměrná dlouhodobá ztráta půdy ($t \cdot ha^{-1} \cdot rok^{-1}$)

R = faktor erozní účinnosti dešťů

K = faktor erodovatelnosti půdy

L = faktor délky svahu

S = faktor sklonu svahu

C = faktor ochranného vlivu vegetace

P = faktor účinnosti protierozních opatření

Výpočtové metody

Faktor (jednotky)	Stanovení
R (MJ.ha ⁻¹ .cm.h ⁻¹)	<ul style="list-style-type: none"> • $R = \frac{E \times i_{30}}{100}$ kde E = celková kinetická energie deště (J.m⁻²) i₃₀ = max. 30minutová intenzita deště (cm.h⁻¹) • průměrná hodnota pro ČR R = 40 MJ.ha⁻¹.cm.h⁻¹
K (t.ha.h.ha ⁻¹ .MJ ⁻¹ .cm ⁻¹)	<ul style="list-style-type: none"> • vzorec, nomogram • hlavní půdní jednotka z BPEJ • půdní druh (jen orientační hodnoty)
L (-)	<ul style="list-style-type: none"> • $L = \left(\frac{l}{22,13} \right)^m$ kde l = nepřerušená délka svahu (m) m = exponent sklonu svahu vyjadřující náchylnost svahu k tvorbě rýžkové eroze • tabulka
S (-)	<ul style="list-style-type: none"> • $S = 10,8 \sin s + 0,03$ kde s = sklon svahu < 9 % • $S = 16,8 \sin s - 0,50$ kde s = sklon svahu ≥ 9 %
C (-)	<ul style="list-style-type: none"> • osevní postup • průměrné hodnoty pro jednotlivé plodiny
P (-)	<ul style="list-style-type: none"> • tabulka • pokud PEO neexistuje P = 1

Výpočtové metody

Přípustná ztráta půdy

$$G_p \text{ (t.ha}^{-1}\text{.rok}^{-1}\text{)}$$

Hloubka půdy (cm)	G_p (t.ha ⁻¹ .rok ⁻¹)
≤ 30	1
> 30	4

Výpočtové metody

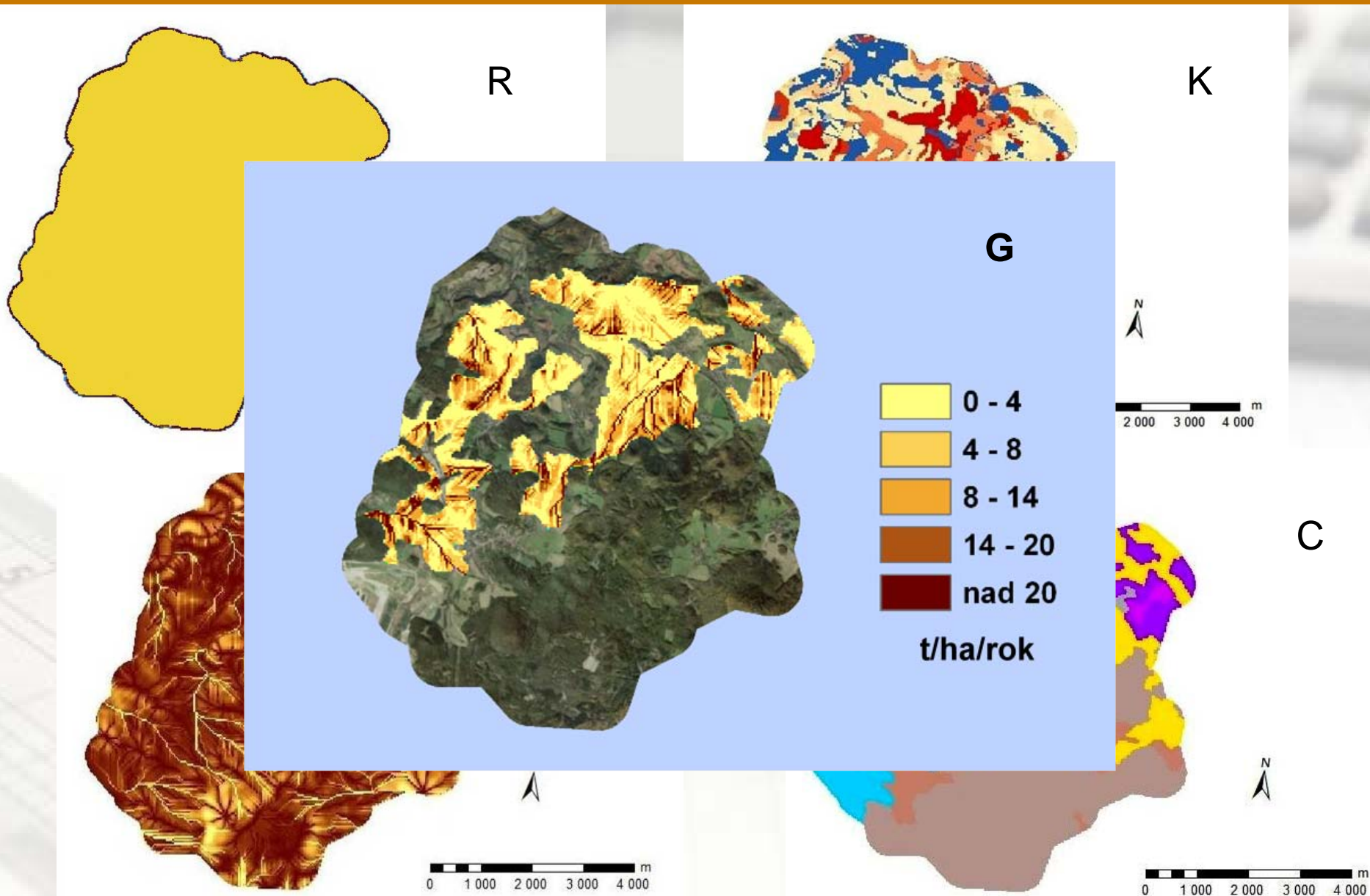
Výpočet eroze podle odtokových linií (VÚMOP, v.v.i.)

Číslo linie	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
I 1 [m]	145,00	135,00	70,00	65,00	30,00	85,00	150,00	75,00	110,00	170,00	110,00
h 1 [m]	3,00	6,00	2,00	0,25	0,50	6,00	5,00	3,00	2,00	5,00	5,00
K1	0,52	0,52	0,34	0,34	0,34	0,48	0,48	0,48	0,48	0,34	0,34
c1	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287
s 1 [%]	2,07	4,44	2,86	0,38	1,67	7,06	3,33	4,00	1,82	2,94	4,55
S 1	0,04	0,16	0,01	0,01	0,01	0,10	0,08	0,09	0,04	0,09	0,14
I 2 [m]	210,00	110,00	95,00	95,00	75,00	90,00	95,00	70,00	130,00	30,00	115,00
h 2 [m]	5,00	3,00	8,00	1,25	4,00	4,00	3,00	2,50	8,00	1,00	6,00
K2	0,52	0,48	0,34	0,34	0,34	0,34	0,48	0,48	0,34	0,34	0,48
c2	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287
s 2 [%]	2,38	2,73	8,42	1,32	5,33	4,44	3,16	3,57	6,15	3,33	5,22
S 2	0,13	0,14	0,12	0,03	0,14	0,11	0,09	0,13	0,31	0,03	0,32

Sa li [m]	390,00	245,00	515,00	350,00	220,00	305,00	345,00	190,00	290,00	340,00	225,00
Sa hi [m]	9,50	9,00	30,00	8,00	11,00	14,00	11,00	8,50	11,00	14,00	11,00
s [%]	2,44	3,67	5,83	2,29	5,00	4,59	3,19	4,47	3,79	4,12	4,89
R	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00	40,00
L	2,36	2,62	4,82	2,29	2,51	2,86	3,00	2,36	2,80	2,98	2,53
S	0,23	0,30	0,56	0,24	0,50	0,37	0,27	0,44	0,39	0,42	0,45
K	0,52	0,50	0,34	0,38	0,41	0,44	0,48	0,48	0,42	0,38	0,41
tvar	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
C	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,287	0,173	0,287
P	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
G	1,60	2,27	5,24	1,20	2,97	2,64	2,25	2,84	2,62	1,64	2,71
limit	4	4	4	1	1	4	4	1	1	1	4

Výpočtové metody

Terénní/laboratorní měření

odtoková parcelka

simulátor deště

„erozní kolík“

erodoměr

erodoměrný válec

profilograf

„erozní kuličky“

fotogrammetrické metody

ODTOKOVÁ PARCELKA

elementární, přesně vymezená svažitá odtoková plocha, v jejíž spodní části se zachycuje povrchově odtékající voda a smytá zemina

- dostatečná velikost, aby výsledky byly objektivní
- finančně náročné na konstrukci, vybavení a provoz
- nároky na vyškolenou obsluhu, časová flexibilita obsluhy
  - přístupnost pozemku
  - nutnost zázemí (voda, el. energie, přístroje)
  - nemožnost obhospodařovat běžnou agrotechnikou
- nepřesnosti při samotném odtokovém procesu a následném sběru dat
  - chyby při statistickém zpracování výsledků (interpretaci)

Terénní/laboratorní měření

Velkoplošná odtoková parcelka

optimálně 100 m²

Terénní/laboratorní měření

Mikroparcelka

do 1 m²

Terénní/laboratorní měření

SIMULÁTOR DEŠTĚ

slouží k umělému zadešťování

kapkový (laboratorní)

- rozdělení velikosti kapek neodpovídá přirozenému dešti
- kinetická energie a prostorová hustota kapek menší než reálná
  - porušený půdní vzorek

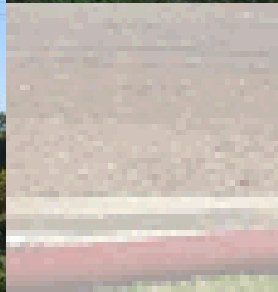
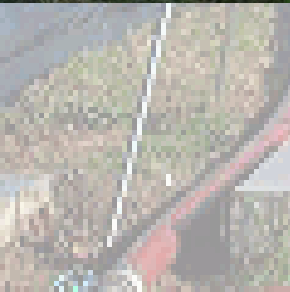
tryskový (polní)

- speciální zařízení v terénu (agregát na výrobu el. energie, zásoba vody)
  - nároky na dopravu a montáž v terénu
- nelze opětovně napodobit povětrnostní a klimatické podmínky
  - přirozené půdní podmínky

Terénní/laboratorní měření

Polní tryskový simulátor deště

intenzita simulovaného deště cca $2 \text{ mm} \cdot \text{min}^{-1}$
velikost zadešťované plochy až 36 m^2

Terénní/laboratorní měření

Přenosný kapkovací simulátor deště

dle Kamphorsta

intenzita $3-6 \text{ mm} \cdot \text{min}^{-1}$

délka trvání 3-4 min

průměr kapek 6 mm

dle McQueena

intenzita $1-2 \text{ mm} \cdot \text{min}^{-1}$

délka trvání 30 min

průměr kapek 4-6 mm

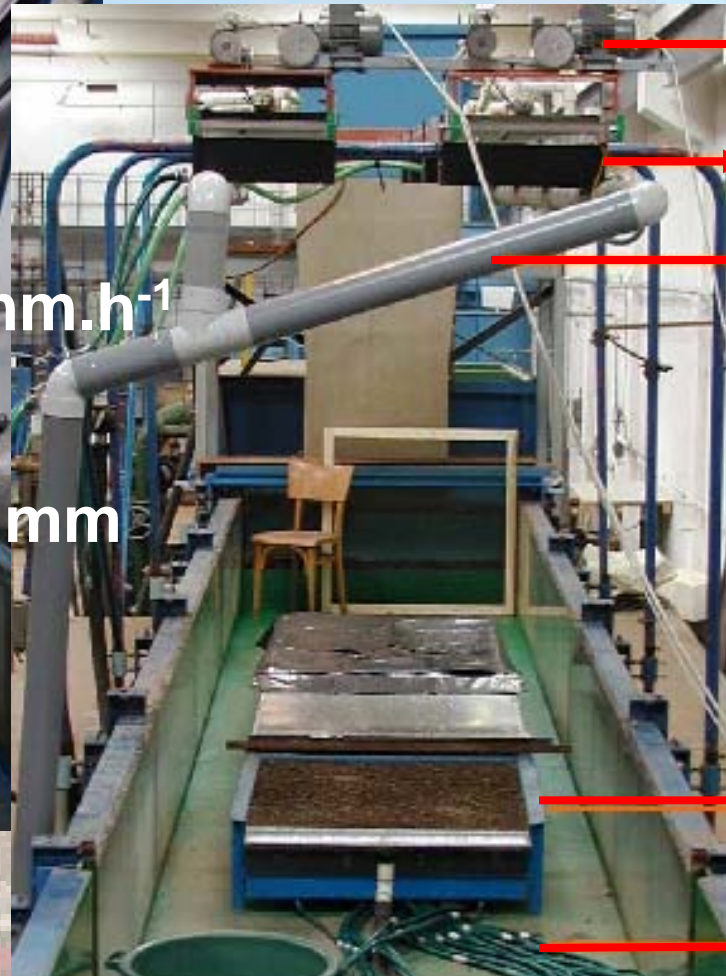

Terénní/laboratorní měření

Laboratorní tryskový simulátor deště

Norton Ladder Rainfall Simulator

intenzita 10–100 mm.h⁻¹
rychlost 8,8 m.s⁻¹
průměr kapek 2,3 mm

motory
trysky s
usměrňovači paprsku
odpadní potrubí

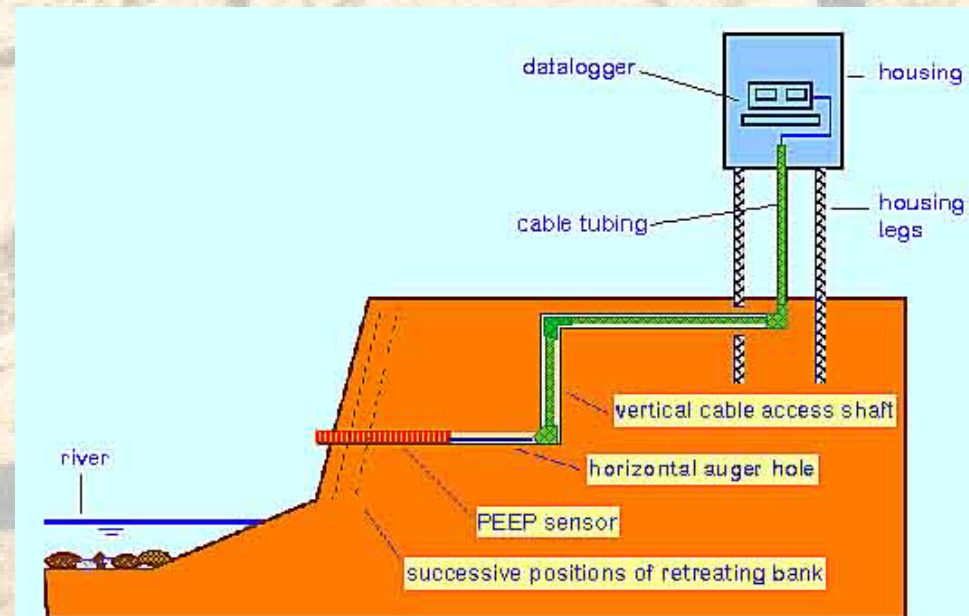
kontejner
s půdním vzorkem
sběr povrchového
odtoku a infiltrace

Terénní/laboratorní měření

PEEP

Photo-Electronic Erosion Pin

- automatické monitorování eroze a sedimentace
  - průhledný akrylátový kolík obsahující fotoelektrické články citlivé na světlo
  - produkuje signál v milivoltech úměrný délce kolíku vystavenému světlu
  - čas, síla a četnost erozního děje

Modely erozních procesů

EMPIRICKÉ

- statistické vyhodnocení dlouhodobého pozorování
  - uživatelsky příjemné, rychlé, jednoduché použití
    - menší počet vstupních dat
- neschopnost dostatečně popsat časové a prostorové nehomogenity srážek a půdních, vegetačních a morfologických podmínek

FYZIKÁLNĚ-MATEMATICKÉ (SIMULAČNÍ)

- fyzikální základ umožňující univerzální použití a spolehlivější extrapolaci výsledků v různých podmínkách
  - teoreticky správnější reprezentace erozního procesu
- možnost zahrnout do simulace transport znečišťujících látek
  - dokonalá grafická prezentace výsledků simulace
  - zvýšený nárok na rozsah a dostupnost vstupních dat
- nutná předběžná kalibraci modelu pro podmínky vyšetřovaného území
  - nutnost výkonné výpočetní techniky
  - vyšší nároky na teoretické znalosti uživatelů (i na IT)

Modely erozních procesů

USLE 2D

RUSLE

AGNPS

ANSWERS

APEX

CREAMS

EGEM

EPIC

EROSION 2D

EROSION 3D

EUROSEM

HydroCAD

KINEROS2

LISEM

MEDRUSH

MOSES

PESERA

SERAE

SHE

SOIL_EROSION

STREAM

SWAT

SWIM

SWMHMS

SWRRB

USPED

WATEM/SEDEM

WEPP

ATLAS DMT eroze

ERCN

SMODERP

ATLAS DMT modul EROZE

- nabízí specializované nástroje využitelné v oblasti hydrologie pro analýzu odtokových poměrů na území a v oblasti protierozní ochrany
  - aplikace pracuje ve vlastním grafickém prostředí a ke své práci vyžaduje data z digitálního modelu terénu ATLAS DMT

Výpočet eroze:

- podle USLE
- profil zadán dráhou kapky nebo vlastním polygonem
  - vykreslení trasy, podélného a příčného profilu
- určení sklonu a délky svahu (topografického faktoru)
  - zadání faktorů R, K, C, P
  - výpočet půdního smyvu až pro 5 variant

Modely erozních procesů

Protokol výsledků modelu Atlas EROZE. © 2014 Atlas s.r.o., ČVUT v Praze, VÚMOP, v.v.i,
Model byl vytvořen v rámci projektu TA ČR TA02020647.

Grafický přehled rozsahu dílčích ploch v rámci EUC dle míry erozního ohrožení:

Intervaly erozního smyvu [$\text{t} \cdot \text{ha}^{-1} \cdot \text{rok}^{-1}$]

EUC	bez eroze	0 - 4	4 - 8	8 - 12	12 - 20	20 - 30	> 30
	Dílčí plochy v rozmezí intervalu hodnot erozního smyvu [%]						

Nastavení modelu:

Vyjmutí ploch

Sedimentace

sklon menší než

Rozlišení

akumulace větší než

Výmolová eroze

akumulace větší než

Souhrnné výsledky pro erozně uzavřený celek:

Průměrný R-faktor

Průměrný K-faktor

Průměrný C-faktor

Průměrný P-faktor

Přípustný smyv

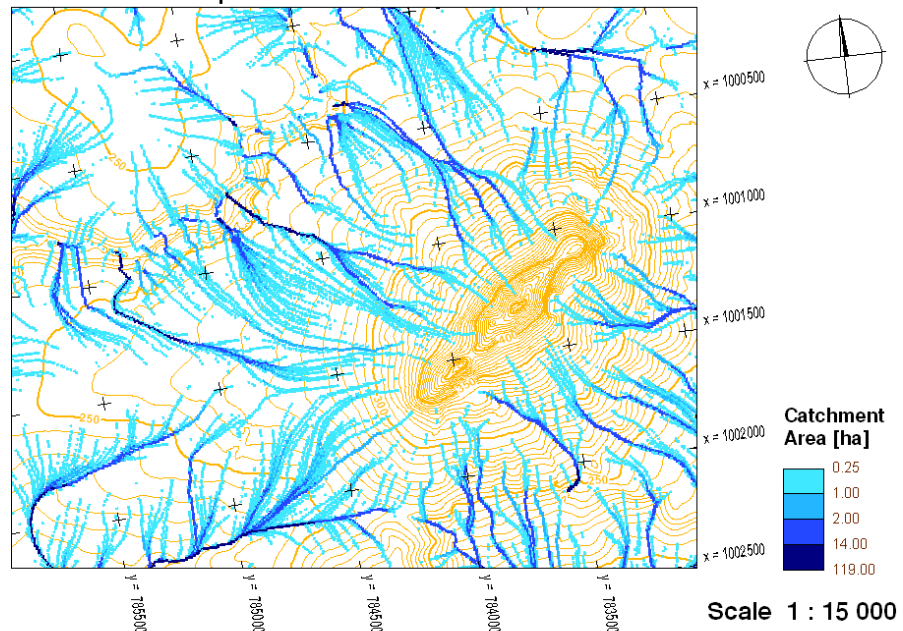
Průměrný smyv

[$\text{t} \cdot \text{ha}^{-1} \cdot \text{rok}^{-1}$]

[$\text{t} \cdot \text{ha}^{-1} \cdot \text{rok}^{-1}$]

<http://www.atlasld.cz/eroze.html>

Surface Runoff Representation

Modely erozních procesů

ERCN

software pro výpočet eroze (dle USLE)
a odtokových poměrů (dle CN křivek)

VÚMOP, v.v.i.

Erozní smyv

Výpočet průměrného ročního smyvu půdy [t/ha.rok] podle Wischmeier-Smitha

G = 1.46 [t/ha.rok]

Zadání

R = 16.39 [MJ/cm. ha/h]

K = 0.24 [-]

L = 2.60 [-]

S = 0.84 [-]

C = 0.243 [-]

P = 0.70 [-]

li = 150 [m]

hi = 12 [m]

s = 8.00 [%]

Číslo odtokové linie : 1

Přípustná ztráta půdy vodní erozí

Půdy : středně hluboké (30 - 60 cm)

Přípustný smyv 4 [t/ha.rok] nebyl překročen .

Úseky			
Délka l [m]	Výška h [m]	Faktor K [-]	Sklon s [%]
150	12	0,24	8,00

C:\Dokumenty\001.lne

Odtoková linie

Zadání odtokové linie

Zadání

l = 150 [m]

h = 12 [m]

K = 0,24 [-]

s = 8,00 [%]

SMODERP

Simulační Model Odtoku a ERozního Procesu

- sestaven pro podmínky ČR na KHMKI FSv ČVUT v Praze
- simuluje povrchový odtok a erozní proces ze srážky proměnlivé intenzity na svahu o ploše do 100 ha s nehomogenními morfologickými půdami a vegetačními poměry

Rozvoj oboru

**Vědecký a pedagogický
rozvoj**

oboru

**Aplikovaná a krajinná
ekologie**

se zaměřením na **protierozní ochranu půdy**

HISTORIE A SOUČASNOST

- výzkum eroze – od 50. let minulého století
- protierozní ochrana půdy (PEO) součástí projektů HTÚP a SPÚ
  - po roce 1989 privatizace zemědělské půdy – možnost PEO
- projekty komplexních pozemkových úprav – ochrana půdy před erozí neoddělitelnou součástí řešení
- ohroženost půdy v ČR – vodní eroze 51,4 %, větrná eroze 15,0 %
- řešená témata – zjištění odtokových poměrů z povodí, stanovení ztráty půdy erozí a návrh protierozních opatření, vliv klimatické změny na erozi půdy, výzkum větrné eroze na těžkých půdách, hodnocení účinnosti trvalých vegetačních bariér v ochraně proti větrné erozi (hodnocení struktury větrolamů, posouzení optické porozity větrolamů, optimalizace funkcí větrolamů)

Vědecký rozvoj

Miloslav Janeček a kol.

Ochrana zemědělské půdy před erozí

Metodika

Česká zemědělská univerzita Praha
Fakulta životního prostředí

Ochrana zemědělské půdy před erozí

Metodika
Miloslav Janeček a kol.
Praha 2012

OPTIMALIZACE FUNKCÍ VĚTROLAMŮ V ZEMĚDĚLSKÉ KRAJINĚ

VÚMOP, v.v.i.

HODNOCENÍ ÚČINNOSTI TRVALÝCH VEGETAČNÍCH BARIÉR V OCHRANĚ PROTI VĚTRNÉ EROZI

Metodika

VÚMOP,v.v.i.

Ústřední pozemkový úřad
Ministerstvo zemědělnictví ČR
Těšnov 17, 117 03 Praha 1

vydává

OSVĚDČENÍ

číslo osvědčení: 162/2012-132/0

O uznání speciálně navržené mapy s odbornými obsahem v souladu s předpoklady „Metodyky hodnocení výzkumných organizací a hodnocení výsledků akčních programů“

Název specializované mapy: **Potenciální náchylnost těžkých půd k větrné erozi**

Autorem a předkládající organizací: Ing. Jana Podhrázká, Ph.D.,
Ing. Jana Kozlovská-Durková, Ph.D.,
Bc. Josef Kašuba.

Významný (soutěžní) cíl: ochrana půdy, v.v.i.,
Odhadění pozemkové mapy a využití mapy

Místní výkresní mapy: Brno

Vypracované v rámci výzkumného projektu č. QH82/09 „Kvalita rozvoje větrné eroze na těžkých půdách a možnosti jejího omezení biotechnickými opatřeními“ (2008-2012, MZE/QH).

V Praze dne 18. 11. 2012

Ing. Veronika Sedláčková
všeobecná ředitelka
Sekce Ústřední pozemkový úřad

MENDELOVA ZEMĚDĚLSKÁ A LESNICKÁ UNIVERZITA
V BRNĚ

PROTIEROZNÍ OCHRANA PŮDY

Ing. Jana Podhrázká, Ph.D.
Ing. Jana Durková, Ph.D.

2005

ROZVOJ DO BUDOUCNA

- rozvoj závislý na řešení projektů
- specifičnost podávaných projektů
- zaměření a priority výzkumu eroze:
  - prohlubovat vědecké poznání v oblasti teorie vzniku vodní a zejména větrné eroze
    - zpřesňovat modely prognózy intenzity erozních procesů
    - stanovit nové limity přípustné ztráty půdy erozí
  - věnovat pozornost novým protierozním technologiím a opatřením
    - pokračovat ve výzkum eroze způsobené táním sněhu
  - protierozní ochranu půd řešit v kontextu s principy udržitelného zemědělství
- výzkum ekonomického a mimoekonomického hodnocení protierozní ochrany
  - výzkum těžebně dopravní eroze

SOUČASNÝ STAV

- Bc. – Agroekologie, Pozemkové úpravy a ochrana půdy
  - Ing. – Agroekologie, Rozvoj venkova
  - Ph.D. – Aplikovaná a krajinná ekologie

Výuka Protierozní ochrany půdy v jednotlivých studijních oborech

- **Obor Agroekologie Bc.**
Protierozní ochrana půdy, povinný předmět, 2/2
- **Obor Pozemkové úpravy a ochrana půdy Bc.**
Protierozní ochrana půdy, povinný předmět, 2/2
- **Obor Fytotechnika Bc.**
Krajinné inženýrství, povinný předmět, 2/2
- **Obor Aplikovaná a krajinná ekologie Ph.D.**
Ochrana půdy před erozí

ROZVOJ DO BUDOUCNA

**návrh na rozšíření výuky předmětu
Protierozní ochrana půdy**

vzhledem k závažnosti problematiky eroze půdy
by se měla výuka předmětu rozšířit i pro další
zemědělské obory AF, příp. LDF